

HORRORS OF ADULTERY

TREATED POETICALLY

By

Kavi Girdharlal Panjabi Kshattri
SURAT,

All rights reserved.

નિરકર્મના ત્રાસદાયક પરીણામ.

કવિતામાં રચનાર

કવિ ગીરધરલાલ પંજાબી ક્ષત્રી
સુરત.

અમદાવાદ મધ્યે.

મામાની હવેલીમાં પુનાઈટેડ પ્રીં એન્ડ નો

એ. કં. "લિમિટેડ" ના પ્રેમમાં

રણછોડલાલ ગંગારામે છાપ્યાં.

સંવત ૧૯૩૮.

સંવત ૧૯૮૨.

કિંમત ૪ આના.

૧૬૮

(ગ્રંથ સ્વામિત્વના સર્વ હક સ્વાધિન રાખ્યા છે).

૧૬૮૪

HORRORS OF ADULTERY

TREATED POETICALLY

By

Kavi Girdharlal Panjabi Kshattri
SURAT,

All rights reserved.

જનરકર્મના ત્રાસદાયક પરીણામ.

કવિતામાં રચનાર

કવિ ગીરધરલાલ પંજાબી ક્ષત્રી
સુરત.

અમદાવાદ મધ્યે.

મામાની હવેલીમાં યુનાઈટેડ પ્રી. એન્ડ નં.

એ. કં. “લિમિટેડ” ના પ્રેસમાં

રણછોડલાલ ગંગારામે છાપ્યાં.

સંવત ૧૯૩૮.

સને ૧૮૮૨.

કિંમત ૪ આના.

(અંથ સ્વામિત્વના સર્વહક સ્વાધિન રાખ્યા છે).

જારકર્મના ત્રાસદાયક પરિણામ.

૭૫૫.

પ્રબળ પ્રેમનું કેમ, જાય વર્ણવ્યું અરાખર,
સિમા નથી તે તણી, પ્રેમ દીસે સચરાચર;
પ્રેમ થકીજ પ્રપંચ, વિશ્વનો આસે બાઈ,
પ્રેમ વિના કંઈ નથી, પ્રેમ જડ ચૈતન માંહી;
છે પ્રેમજ પાયો જગતનો, પ્રાણિ માત્ર વશ થઈ રહ્યાં,
કે ગિર્ધરે પદાર્થ અન્ય તે, તુચ્છ પ્રેમ આગળ લક્ષ્યા. ૧

પ્રેમ પ્રગટ જવ થયો, જગત કર્તાને ત્યારે,
રચ્યું તેણે પ્રજાંડ, અકળને અદ્ભુત ભારે;
પ્રેમ વડે સંયોગ, બને પરમાણું કેરો,
શુભો જબરજસ પહાડ, મહાસાગરની હોરો;
છે વૃક્ષ વિવિધ વિસ્તારનું, કારણ પ્રેમ ખરેખરે,
કે ગિર્ધરે ચારે ખાણમાં, પ્રેમ તણું બળ છે બર્ધુ. ૨

પ્રેમ થયો તવ આદિ, પુરુષ સ્ત્રી સંગે રમિયા,
તેથી શુદ્ધી વિસ્તાર, નારિ નર કંઈક જનમિયા;
પ્રેમ વડે સ્ત્રી જાત, કરે લાલન પાલન સુત,
ખુબી પ્રેમની અકથ, કુખી જન વત્તી અદ્ભુત;
ધર નગર દેશ નવખંડનું, રાજ્ય મેળવે અલ્પ જન,
કે ગિર્ધરે પૂરા પ્રેમથી, મળે પ્રભુ અશરણ શરણ. ૩

જેમ પ્રેમ એ રિતે, અલૌકિક કાર્ય કરાવે,
તેમ પ્રેમ જગ તણી, શરમને ખેલીક તજાવે;

(૪)

સારા સારનું જ્ઞાન, જ્ઞાન તનમનનું બુલાવે,
પ્રેમ ધર્મ સત્કર્મ, મર્મ નિત નેમ મુકાવે;
એ પ્રેમતાણું બ્યાખ્યાનતો, કરતાં ગ્રંથ બરાય બહુ,
કે ગિર્ધર ક્યમકરિ વર્ણવું, પ્રેમાધિન છે વિશ્વ સહુ. ૪

સ્ત્રી ચૈષ્ટિત સૌંદર્ય.

દોહરા.

એવા પ્રેમી પાસમાં, સપડાઈ સ્ત્રી એક;
પરિણામે હૃદ વળી ગઈ, ત્રાસ ઉપજે છેક. ૫
જાણીતા જીજ્ઞા તણા, એક ગામ મોજાર;
વિપ્ર જાતિમાં જન્મિને, ઉછરી રૂપ અપાર. ૬
જ્યમ જ્યમ જોખન પામિતે, નાજુક ગોરે ગાત્ર;
ત્યમ ત્યમ તેના મંતમાં, પ્રગટ્યાં લક્ષણ માત્ર. ૭
ગુણ લક્ષણ લટકો લલિત, રાખે મૈત્રી પૂર;
રૂપ જોખન સંગે સદા, સમજે સજન અતૂર. ૮
ખાળાવેશ વિષે બની, અલખેલી જે રીત;
તે ટુંકામાં કહું અહીં, રસિક સુણે ધરી પ્રીત. ૯
કેશ હોળતી કામિની, જીએ પુરૂષ જે વાર;
લટ લાંબી કાળી લખી, ઝટ ધરૂંએ એ નાર. ૧૦
કદિ દરપણુ લઈ કોડથી, ટિલડિ ચોડતી બાળ;
દેખેતો દિલમાં લહે, આરસ તજી કપાળ. ૧૧
અંજન આંજતિ જોયનર, ભ્રમર મદનનિ કમાન;
સાધી દ્રગ અણિ તીરશું, લેશે નરનો જન. ૧૨
ભ્રમર નિકટ ત્રિય બાળતાં, બ્રાંતિ પડે તતકાળ;

(૫)

અધરે સુગંધી કમળસમ, નરમ પત્રશા ગાલ. ૧૩
 મંદ હાસ્ય કરતી લજ્જે, રસિક પુરૂષ કો વાર;
 તો તે ભાસ લહે તુરત, દીઠાં બીજાં અનાર. ૧૪
 હાર ખેરતી જોય નર, કોમળ કંઠે નાર;
 ગરદન સ્ત્રી કે મોરની, ઉગો કરે વિચાર. ૧૫
 કંચુકી સજ્જતી કદી, નજરે પડે ચતૂર;
 આરસના શિવલિંગ લહિ, અરચન ઘડ્યે ઉર. ૧૬
 ચોર પાટલી ચંચળા, જો ખોસતિ જોવાય;
 ઉર પોયણના પાનની, શંકા નરને થાય. ૧૭
 આળસ મોડતિ અંગળ, જોઈ કહે નર વાહ;
 ગજ સુંદ જોવા ઘાટની, કેવી શામે બાંધ. ૧૮
 ભરત ભરતિ કદિ ભામિની, ન્યાળે પુરૂષ રસીક;
 આંગળી લાંગી ઓપતી, ઠસે રઘિય યુગ્મિ હીક. ૧૯
 કુપ હપર જળ કાઢતી, ક્રુકતી જોતાં નાર;
 રથુજ ઓણી કટિ સિંહની, દસે વિણ તકરાર. ૨૦
 સાડી બારિક શરિરપર, મુહાવિ હબી હોય;
 કદળી રતંભ જનુ લહે, પુરૂષ વિચિક્ષણ કોય. ૨૧
 મદન વિષે સુંદરિ સહજ, ગમન કરતિ દેખાય;
 પગપાની કુમકુમ સમી, ચટકદાર શાબાય. ૨૨
 અવયવમ્બો અલબેલિના, યથા યોગ્ય સુખકાર;
 કરે પદ નખની કાંતિથી, ખિલોર લાજે સાર. ૨૩
 રૂપ જોખન સંપન્ન થાય, યર્મી મનોહર નાર;
 અજાણ નીતી ધર્મની, રમતાં શીખી જાર. ૨૪
 અનિતિ કર્મમાં આદરે, સુખ માન્યું ભરપૂર;

(૬)

અખર રહિ નહિ ધર્મની, જ્ઞાન ગયું અતિદુર. ૨૫
 અન્ય પુરૂષને પ્રેમદા, પેએ પ્રેમ સહીત;
 પ્રેમિ મળ્યો સ્ત્રી પ્રેમિને, ચકચુરે બનિયા સીત. ૨૬
 પ્રથમ થકી એ બેઉના, તનમન માય વિકાર;
 પ્રગટ થતાં સુખ પ્રેમનું, લેતાં વારંવાર. ૨૭
 સદા અહે સંયોગને, લહે વિયોગે કહેર;
 પ્રાત રાત મધ્યાનમાં, મળે કરે ખુબ હોર. ૨૮

પ્રીતમને મળવાની આતુરતા ને
 મહ્યા પછી આનંદની લીલા.

હરિગિત વૃત.

નજરે નજરે મળતી અહરનિશ, બળતી આગ વિરહ તણી,
 તક મળતી જ્યારે ફાવતી થતી વાત કંઈ થોડી ઘણી;
 નિત રીત પ્રીતની કરતે ચિતમાં રતિ તણી ધ્રુણી થઈ,
 મતિ રેતિ આકુળ બેઉની થતિ શાંતિજવ ભેટે જઈ. ૨૯

પણ એક પણ કળ ચિત્તને વળતી નહી જૂદાં પડે,
 ચંચળ ત્રિયા અચપળ ઘણી મન ઘાટ મળવાના ઘડે;
 હરબહાને નિકળે બહાર જાણે યાર પ્રિય ઉભા હશે,
 બરદ્વારમાં સંચાર કરતી પ્યાર ગિત ગાતી રસે. ૩૦

ઘડિ ઘડી સુખ મન માનિતાનું નિર્જવાથી સુખ લહે,
 બહુ જરૂરનું પણ કામ દુર કરી ધામ પ્રીતમન રહે;
 મનમાં મનોરથ વિષિષ કરતી, ફરતી આંગણિયે ફરે,
 રસિયો મળે એકાંતમાં તો તંન આ સીતળ કરે. ૩૧

ચિત ચોર મુજ આ ડોર આવે જોરથી ઝાલી રહું,
મુખ સાથે મુખ હર સાથે હર ધરિ આટિ કર ધાલી દર્જ;
અધરે ડસી ખસિ જાઈ હસિને ધસી કરતાળી લઈ,
કર રાખિ ગરદન હપરે રસ ચાખિ ઝટ ચાલી જઈ. ૩૨

નવ દેર્જ જાવા લેહુ ખાવા પાન સોપારી ઘણી,
પણ સમય અહાવે ક્યાંથી આવે યાર સર્વ શિરોમણી;
ઝટ તેજ ઘડિયે કર છડી લઈ ડોલતો દિલદાર ત્યાં,
ફરતો દિઠો લટકાળીએ કે ચાલી મળવા પ્યારમાં. ૩૩

ક્યમ રસિકવર ક્યાં હતા કહેા ક્યમ વાર લાગી એવડી,
રહા જોતિ રાખી રાત આખી, વાત શી તમને નડી;
કહિં મિત્ર પરદેશયિ મળ્યો કે નાચતી મિજલસ મહીં,
જઈ છેલ ખેડા રહેલ લેતા કે મળી નવિ કળી કહીં. ૩૪

મુણિ હાર્યથી માથુક વચન પછિ આશકે આલિંગિને,
સમજાવિ પ્રિય રીઝાવિ હર લપટાવિ મુખડું રંગિને;
નિશ ચંદ્ર કિરણે શોભતી શુભ પુષ્પ પ્રીમળ હોરમાં,
નરનારિ પ્રેમિ વિહારિ લીલા ધારી ફરતાં ફરમાં. ૩૫

રમણીકથ્યજ જળ ઝરણુ બેલું જોઈ ત્યાં આસન કર્યું,
રસ રંગ અંગ હમંગ ઉપજ્યો અનંગ મુખ લીધું નયું;
વસ્તુ વસ્તુ કેરા વિલાસ રમતાં આશ અંતરની પુરે,
એ પ્રીતમાં વિપરિત થયું તે કહું દહ રાખો હરે. ૩૬

પ્રીતમનું ઔદાર્ય ને વૃદ્ધ પતિનો

પશ્ચાત્તાપ.

છંદ ભુજંગીની ચાલ.

હતી પરણી એ પ્રેમદા નગ્ર માંદી,

(૯)

જતી સાસરે હર અફસોસ ખાઈ;
લહે વાત એ યાર દિવદાર સારી,
સહે કેમ જૂદાઈ શ્રીમંત ભારી. ૩૭

તુરત એક આવાસ લઈ શહેર સારો,
રહે મોજ કરતો બને બ્યાં ધશારો;
પ્રિયા નામના કંથને ઘેર રાજે,
સદા તે સમય શહેરમાં યાર ગાજે. ૩૮

ગઈ મહીયરે હોય માશૂક ખ્યારી,
વતન યારની જાય ત્યારે સવારી;
નગર તેમ તે ગામ મધ્યે સવાઈ,
ધજા એ અનીતીની સમજે બંધાઈ. ૩૯

મળી પુષ્ટિ એ કર્મને પેત્રી સારી,
દિશી વૃદ્ધ વરને રૂપાળી કુમારી;
મિજ પુત્રી એકે પિયરમાંથી પેલે,
રૂપાળીની સંગે રમ્યો રંગ એલે. ૪૦

સ્વભાવે ઘણો નમ્ર તે બિપ્ર ધારો,
ત્રિયાની અનીતી થકી છોક હાર્યો;
ગયો સ્ત્રી તણા યારની પાસ થાકી,
કહ્યું કે ફજેતી કરો કેમ પાકી. ૪૧

ચિનંતી કરું હાય તો યુગ્ય નેડી,
કૃપા માનુ દેશા કદી નારિ છોડી;
ઘણું કીધું આપે હવે ખ્યાલ મુકો,
થશે એથિ સંસારનો બાંગિ બૂકો. ૪૨

પડે પાણિ પાપાણુ ઉપેર ધારે,
ન બીજે જીઓ સેથ પાપાણુ ક્યારે;

(૯)

ગયો વિપ્ર ને દુઃખ રોઈ વિચારો,
ગયા શબ્દ ઉડી હવામાં વિચારો. ૪૩

લહી એમ વિપ્રે વનીતાનિ પેર,
કીધી એવિ કે નેથિરે સમજી ઘેર;
પુરી કોઠિમાં રાખિ ક્ષણ એક નારી,
ખિન્ને દિન જઈ તેણિયે કીધિ જનરી. ૪૪

હવે કેમ બુદ્ધો શકે વારી નારી,
સુડી મધ્ય તેને થયું છે સુપારી;
કહે કેટલું ચારને નિત્ય નીત્ય,
મડાગાંઠ જેવી દીડી બનિ પ્રીત. ૪૫

વળે ના મદોન્મત્ત નારીને સ્નાન,
રહે પરજળીને વિચારાનો જનન;
હતો બ્રાહ્મણોમાં શુકલ આપ મોટો,
જમા રાખતો દ્રવ્યનો નાજ ટોટો. ૪૬

સ્વભાવે હશે તેજ જ્ઞાનીમાં જાણુ,
સફેતી રહી રાખિને માત્ર પ્રાણુ;
ભણ્યો પણ હશે શાસ્ત્ર પૂરાણુ વાત,
લહે કામિની કર્મથી મર્મ ધાત. ૪૭

બળે રાત દોડો રદ્યમાંય ડોરો,
સુતાં ઉડતાં થાય વિચાર સો સો;
મુકુ કાડિ શું નારને બહાર ધરથી,
ધુટું શુ પછી લોક લગ્નન ફિકરથી. ૪૮

તજી શ્દેર ધરબાર જાઈ વિદેશે,
કદી રાંડ ત્યાં ચાલ એ છોડિ દેશે;
નહી તો બની બ્રહ્મચારિ મુંડાઈ,

બધી આપદાથી સુખે મુક્ત થાઉં. ૪૯

નહી જોવું ક્યારે કબાડું : હહડવું,
ઠરે કાળજી વૃક્ષપણમાં ફેફડવું;
મળે શાસ્ત્રમાં ક્યાંય સિદ્ધાંત એહ,
છુટા થાય છેડા અને ઠરિયે ખેય. ૫૦

વિંછી વેદના સૌમ રોમે દહેછે,
ત્રિયા મારી નિત યાર સંગે રહેછે;
હથે લોક કેતા મને મૂર્ખ ભુંડો,
નમાલો અને વરણસંકર કુડો. ૫૧

બાળું જીવવું એવું આ વિશ્વમાંય,
વહુ યાર સંગે રમે રંગ ખાય;
મરે કાં કરે નારીની ધાત એમ,
ઠરે ડેઠ સુધી પછી પામી લેમ. ૫૨

અસહ્ય વાતો, ક્રોધ ઉત્પન્ન ક્યારે
થાય, ને પતીએ જ્વરાણી સ્ત્રીને
કરેલી ધોર શિક્ષા.

છંદ મનહર.

સહન બને ન મોલ, તિરસ્કાર કેરો અને,
તોલ ઘટે જોયી જગે, કેટલાક જનથી;
સહન બને ન આળ, ગાળનો આરોપ આવે,
માળ જે ગુંથેલ હોય, સુકેલા સુમનથી;
સહન બને ન સંગ, નીચને લખાડ કેરો,

અર્થ ને લવારો કરે, મસ્ત થૈ બસંનથી;
સહન બને ન નીજ, કુળનું કલંક લેશ,
કલેશ ગિરીધર કહે, ચતુરે સજંનથી. ૫૩

ખોટું ન ખમાય રંક, રંજડ ખમાય નહી,
ધાડ ન ખમાય નિત્ય, હાડ રેતો તાવળે;
દેવ નિંદા ન ખમાય, પાખંડ ખમાય નહી,
દંડ વાંક વિના ન ખમાય એ સ્વભાવ છે;
ચોરી ન ખમાય, બળજોરીએ ખમાય નહી,
સેવક અધોરી તેવી, કઠોર ને ધાવછે;
બાધી ન ખમાય, આંખ બાંધી ન ખમાય પ્રિય,
નાશ ન ખમાય ગિરીધર તિરે ધાવળે. ૫૪

પાપ થતું જોઈ ક્રોધ, ઉપળે અપાર રણ,
યુદ્ધમાંય ક્રોધ નદી પૂરે જેમ આવતું;
અનાચાર બબીચાર, જોઈ ક્રોધ બેશુમાર,
થાય આડિયાનુ મુખ્ય ક્રોધ ઉપજવતું;
માનભંગે થાય ક્રોધ, જોખમ થવે જરૂર,
જગધૂતારાનું ડોળ, ક્રોધને ધુમાવતું;
કપટથી થાય ક્રોધ, તોએ ગિરીધર કહે,
એ આ દિથી ક્રોધ રૂપ પૂર્ણ નથી આવતું. ૫૫
અજ અંગમાંય રૂપજ, ક્રોધનો અગાર હો,
નજ થાય ભય ભૂપ, તેમ ભગવાનનો;
પગ અંગુઠોથી જવાળ, મસ્તકના વાળ સુધી,
વિજળીને વેગે પોંચે, બુખ્યો થાય જાનનો;
શેષની જીંહા સમાન આયુધ હઠાવે ઝટ,
ઝેર આપે વર રાખી ઉપાય નિદાનનો;

ગીરીધર કહે બને, પ્યારીને પુરૂષપર,
મંગે બગડેલ જોતાં સંબંધી શેતાનમૌ. ૫૬

વૃદ્ધ થાય તોય નરે, સ્વભાવ બદલે નહી,
કેવલ છે ધ્રુત જોડે, જાય ન દીવેલથી;
તેમ વિપ્ર વિમાસતો, વિવિધ ઉપાય જોથી,
જાય મૂળ શરમનું, કેવી રીતે રહેલથી;
જીગતી સેવટે જડી, અમલમાં લાબો બડી,
હોંશથી અંતરે રોશ ધરી મુશ્કેલથી;
દ્વાર બંધ કરી ધરી નારીને કમરમાંથી,
ક્રોધે કેતો રાંડ થાક્યો, તારા બદલેલથી. ૫૭

કાળરૂપ કંથ જોઈ કામિનીએ દીધું રોઈ,
જવું બહાર દેશ જોઈ, રીશ જો દિતારશો;
કંથ કહે કુંદ તારા, નિત જોયા ન્યારા ન્યારા,
પારકા પુરૂષ પ્યારા, રાંડ તને ખારસો;
એમ કહી પકડીને, ખેંચી તારે કહું નારે,
છોડી દો મને અતારે, ક્ષમા મન ધારશો;
ચુપ કહી દેતો મારે, છુટવાનું કરે નારે,
હતી નીશા મધ્ય તારે, તેનો પછી બારશો. ૫૮

પચાસનો પીઠિ ક્યાં ને, શોળની મુંદરી ક્યાંહાં,
જેમ સિંહ ઝપટમાં, મૃગલી વિચારિયે;
છુટી જવા તરફડી, તરણી અપાર તોએ,
બારગણા બળ તજે, તણાઈ બિચારિયે;
બ્રુમ મારી તેવી બંધ, ડાચાંએ દબાવી કીધી,
તમાચા લગાવી લીધી, બ્રાહ્મણ બિચારિયે;

કોધને ઝડપ ખુબ, કરી ખાલી કોઠીમાંય,
ભિંચકી ઝુકાવી દીધી, શુકલ શિકારિયે. ૫૯

પાણી ભરી રાખવાને, કોઠીએ જમીન દાટે,
તેવી ખાલી હશે તેમાં નાખી તે બિચારિને;
ઉપરથી મોડું બંધ, ઘંટી પડ મુકી કીધું,
પ્રકાશ પવન બેઠું, રહ્યા બહાર હારિને;
એટલે થકીજ દાઝ, પુરૂષની મટી નાજ,
કાજ પૂરું કરી પોતે, ઘેર તાળું મારિને;
કામ દાખી ગયો ગામ, બામનીને ભાંચરામાં,
રાખી મકલાતો કેતો, રાંડ કરે જારિને. ૬૦

કોઠી બંધ થઈ ત્યારે, ગભરાઈ ગઈ ભારે,
નારી તે બની નાચારે, ત્રાસ ધણે પામિને;
દીનસ્વરે રડે ઘણી, પડે નહિ સજ તેને,
કરેગરી કાલાવાલા, કરી કહે સ્વામિને;
જેમ જેમ ક્ષણ પરક્ષણ, જવા માંડી તેમ,
અકળાવા લાગી અતી, તજી મન હામિને;
હુંસી થાય અથડાય, તરફડ કરે ત્રીયા,
ધડાધડ મારે કરે, સ્મરે સ્વર્ગ ધામિને. ૬૧

તાત માતને બોલાવે, બોલાવે બેનિને બ્રાત,
અરે કોઈ આવી મને, મોતથી બચાવોરે,
સખીને સાહેલી સ્યાણી, પ્રાણી મારો જતો જણી,
આવીને આ પડ કોઈ, ઘંટીનું ઉઠાવોરે;
હાય હાય કેમ કરું, મરુંધું કમોતે મારી,
દયાતો દિલમાં કોઈ, અંત સમે લાવોરે;

તાપીમાતા અંબામાતા, સૂર્યનારાયણદેવ,
પુજતી હું રોજ આજ, કેદથી છોડાવેરે. ૬૨

ધરમધરંધર ઓ પ્રભુ, પીડ પામું પુરી,
દયાળ દાસીની બહારે, ચડોની ઉતાવળે;
કંઠો રૂંધાય તંન, ટાકું પડી જાય હાય,
વેદના થાય છે થુંક, ઉતરે નહી ગળે;
કાડરે ઓ કાડ પાપી, કાડીને નાખજે કાપી,
અમિશ ઝટકો પણ, તિમિર પીડા ટળે;
ધોરે આ કરમ કહાં, છુટીશ ઓ બામણા તું,
ઉત્તર શે દેશ ઉભા, રહિ પ્રભુ આગળે. ૬૩

પ્રાણ જતી વખતના, પછાડા ઘણાક આઈ,
આમ તેમ ઢંઢોળતી, નરમ પડી ગઈ;
ઠગવળી તરૂણીનો કંઠ પછી ગયો મળી,
ઢિશ્ણતા અંગની પળી, જમને જોયા સહી;
પસતાપો પામી ઉર, અનીતી કરમ કેરો,
ફળ તેનું મળ્યું ધોર નર્કથી વધુ અહીં;
હાય હાય વોય વોય, અરે અરે કરી કરી,
જીવ જીવતીનો ગયો, દેહ ત્યાં પડી રહી. ૬૪

કંઠણ રેદ્ય કેરા, માણસ આ બિના સુણી,
ગદ ગદકંઠે થઈ, નેને નીર લાવિયા;
બેઠ્ઠિકરા જોયા કઈ, જોણે ધોર કર્મ આવું,
સાંબળતાં ફુગ્ગી થઈ, શરીર ખુલ્લવિયાં;
બાળક અજણ દીઠા, હકિકત અવણથી,
હેબક આઈને ત્રાસે, અધરને આવિયાં;

(૧૫)

ત્યાગીને વિરાગી જોગી, જંગમ સેવડા કુંઢ,
 ફકીરોને ગીરીધર, અન્ન નહી બાવિયાં. ૬૫
 કમકમી છુટે એવું, મોત પામી સુકુમારી,
 મુણી એવી ચાલ વાળી, નારી જે નઠારિયો;
 શીખામણુ લેશે સારી, રદ્ય રૂંડું વિચારી,
 અનાતી ધીકકારી નીતી, નીમ લેશે નારિયો;
 વિષય વિલાસ સુખ, નાથકારી અંતે દુખ,
 આપે એવું સમજીને, એતીરેશે પ્યારિયો;
 ગમે તેવો પતી નિજ, પ્રભુ સમ ગણી તેની,
 સેવા ગીરીધર કહે, પત્ની કરે સારિયો. ૬૬

પતી પરગામ જતાં શા શા વિચાર કરેછે.

ઓપાઈ ત્રણતાળની.

પુરી પ્રેમદા કોઠીમાં આપ, એકો ગાડીમાં કરતો સંતાપ;
 નીચ નારી એ ચાલતી આડી, એને કરમે જરૂર એવી પાડી. ૬૭
 ધણું સાઈં થયું ગઈ નાર, થશે નહિ મને શરમ લગાર;
 ગમે તેવો ગરિબ ધણી હોય, નારી આગળ સેતાન સોય. ૬૮
 દુર્ભાગ દેહ ધણીની જાણ, નારી આગળ બળીઓ પ્રમાણ;
 હોય દારિદ્રી દુષ્પિયો નાથ, નારી ઉપર ચલાવે હાથ. ૬૯
 નાનો નાવલિયો કદી હોય, કરડી આંખથી સ્ત્રીને જોય;
 તો શું વૃદ્ધ મને જાણી કરી, જારી કરતાં જરી નહીં ડરી. ૭૦
 એમ કિધા વિના કોઈ કાળ, જાત નહિં જગતની ગાળ;
 એવું વીચારી ટગમગ ન્યાણે, ઉઠ્યો તર્ક નવો તે કાળે. ૭૧
 હતી ગમે તેવી પણ મારી, નારી નાની મને ધણી પ્યારી;

- એનૂ રૂપ અનૂપ અતીથ, જોતાં ઉતરી જતી મારી રીથ. ૭૨
- રમકડું સુંદર હોય કોઈ, તેવી રમાડતો સ્ત્રીને મ્હોઈ;
- હવે ક્યાંથી તે સૂખ માણીશ, શું નવીને મરેલી જાણીશ. ૭૩
- નહિ નહિ કદી જીવતી હશે, ફરે પાછો કરી કુંઈ મિષે;
- જઈ ઉઘાડું ખાર ઝપાટે, કહું આબો ઉગારવા માટે. ૭૪
- કેવી દીન દેખાશે રોતી, એનું મુખડું જાણે ચંદ્ર જ્યોતી;
- હવે ક્યાંથી ઉતરીને જાજ, કેવી રીતે ગાડીમાંથી ધાજ. ૭૫
- એવે આબું રોશન એક, વળી વિપ્ર વિચારે વિવેક;
- પણ રૂપને શું કરવું છે મારે, ગુણે આગ બળે તન સારે. ૭૬
- ફજોતી કરી ભૂંડી એ નારે, મને તનમનથી ધિક્કારે;
- એનૂ ચિત્તતો પારને મ્હાય, માંડે મર્ણુ ધમ્મ્હે મનમાંય. ૭૭
- શા ઘેલા વિચાર મે કીધા, પાછા ઘેર જવાના સીધા;
- મરવા દેવી એજ છે સાંડે, જશે કલંક એથી નઠાંડે. ૭૮
- એમ ગડમથલના ઘાટ ઘડતો, નથી જીવ તેનો શાંતિમાં પડતો;
- વળી કાળજીનું ફડકડી આબું, ત્રીજીનું તીખળ તેણે ઉઠાબું. ૭૯
- કદી સરકારમાં થશે જાણ, થશે ત્યારે તો પુરી માંકાણ;
- દેશ આખામાં ડંકો થાશે, કોરટ ધનસાફ કેરી બરાશે. ૮૦
- મને કેદ પકડશે પેહેલાં, ખાવા પડશે ઘણા હડસેલા;
- હાય હાય એતો ભૂંડું થાશે, કેમ સંકટ તે સેહેવાશે. ૮૧
- મુરડું બેરીનું મારીનું બહાર, કાઢિ ચોકશી કરશે અપાર;
- જોશે દાકતર ગોરા લોક, ન્યાત જાતના જામશે થોક. ૮૨
- એટલે લગી પોંચશે નાજ, કીધું છે મે સફાઈથી કાજ;

- નહીં જાણુ થશે જગમાંય, તેવી તદખીરથી બય જાય. ' ૮૩
- અણુધાર્યુ માથે દુઃખ ધારી, કેમ ગબરાય છે જુદી મારી;
ગઈ રાંડ લગાડતી લાજ, ઓલવાઈ અંતરની દાઝ. ૮૪
- લોક વાત કરતા રદ્દા છાના, ક્યાં મારા કરમના પાના;
છાતી કાઢીને ચાલીશ છેક, નથી શરમનો છાંટો એક. ૮૫
- એમ હિમ્મત ઉરમાં ધારી, એવે ટૂંને સિસોટી મારી;
સ્થેશન વખેદરાનું આળ્યું, શુકલ પોટલું તો ઉઠાળ્યું. ૮૬
- ટીકીટ આપીને ગામમાં ગયો, કોઈ સ્નેહીના ઘરમાં રહ્યો;
તાંથી પત્ર પાઠવીયો એક, નગર સમાંપર કરી વિવેક. ૮૭
- મારી ધરવાળી ગઈતી જોઈ, તેતો મળી વીના સંદેહ;
એકા એક મંદવાડે કરી, સ્ત્રીતો મારી ગઈ છે નરી. ૮૮
- પ્રમુતા ધર કેરો બનાવ, બાંગ્યું ધર જેમ બાંગે નાવ;
આવતી કાલે ઘેર આવીશ, વાત વીસતારી સમજાવીશ. ૮૯
- પછી શહેરમાં શુકલ આવ્યો, રડા પીટનો ઢોંગ મચાવ્યો;
કેવી રીતે એ ખુન જણાયું, કામ કોરટે કેમ છણાયું. ૯૦

દોહરો.

- તેનો સાર લખું અહીં, સજન વાંચિ વીચાર;
કરજો ધરજો ધ્યાનમાં, અનિતીનો ધિક્કાર. ૯૧

ખુન પ્રગટ થયું, ખુનોનો ન્યાય,
ને શિક્ષા.

ખ્યાલ.

જેમ સૂર્ય ભગ્યો આકાશે નયિ રેતો ક્યારે જાનો,

જેમ ગર્જના ધનની જનને જાગૃત કરી ખોલે કાનો; ૨૩.

જેમ ડુંગર છિપર દવ લાગ્યો જાણ્યામાં સહને આવે,

તેમ પાપનો પ્રકાશ થાએ આજ તેટલું છૂપાવે.

શુકલજીને ત્યાં પાડપડેશી ન્હાત જાત રડવા આવે,

ધરમાં ખેરાં બેઠાં રોતા કહે ડુર્ગધી શી આવે.

ચરઆ ડુર્ગધીની ચાલી શેરીમાં શક સહ લાવે,

તેમાંથી કોઈએ પોલીસને ખબર કરી દુશ્મન દાવે.

ખીજે દિવસે સીપાઈ આવી પુછે વાસ શેની આવે,

જમફત જેવા જોઈ શુકલનોદમ દેશતથી ગમરાવે.

શું જીએછો આમ તેમ મેં જન લીધો છે રંડાનો-જેમ. ૧

કોઠીમાંથી કામિનીનું શય કાઢ્યું ખિમડેલું તારે,

વિરૂપ વદન તન કમી બક્ષતા બદખોઈ સૂગ ચડે બારે.

નિયમ પ્રમાણે અધિકારીએ જોઈ હુકમ દીધોં ન્યારે,

કરી બ્યવસ્થા તેની સજ્જન સમજે સમયાનુસારે.

ગહનગતી છે પ્રભુની કેવી ચૈતનયુક્ત હતી નારે,

રૂપ અનુપમ ઘાટ મનોહર થાટ રસિક દેતો પ્હારે.

જેને જોતાં ઝટપટ તનમન થઈ રેતાં ચિત્રાકારે,

તેજ અવયવ અવ તેજ કામિની પણ ચૈતનવિણુ દુખ કારે.

તન ધનનો નહી ગર્વ ધારવો એટલા સાફ કહ્યું માનો-જેમ. ૨

પકડીને પોલીસે મેજસ્ટ્રેટ આગળ ઉભા કીધો,

ત્યાં પણ ખોતે ગુન્ને ખુનનો ખેંચી માથાપર લીધો.

નારી મારી હતી નારી જારી કરી અપયજ દીધો,

ઝેર તણો ધુંટડો સાજાજ એ કેમ કરી જાય પીધો.

(૧૯)

કૃપા તમારી લખ્ય વિચારી નો સાહ્ય મુજને સીધો,
 પૂછ પરછ ઝાઝી જવા દઈ એકદંત ફાંસી દઈદો.
 પૂર્વ જન્મના પાપ કર્મનો ખલો આ જન્મે લીધો,
 ત્રીજી વાર પરણ્યો મુખ સાર રાંડે દુખ બાલે વીધ્યો.
 વિધિના લખીયા લેખ ટળે નહિ મળે સાંવો ક્યાંથી ક્યાંનો—જેમ. ૩

ગુલેગાર ખુદ કબુલ થયો કે કામ ગયું સેશન અંદર,
 જજને ખડુ અફસોસ જણાવ્યો હાલ અવણ કરિ એકંદર.
 શુકલ જલ થઈ સ્ત્રિની ધાત તળી આકૃત આવી તે ઉપર,
 દયા થકી દિલ થયાં વકિલના વિપ્ર ખચાવાને તત્પર.
 એમ છતાં કાળજ આવેલો બ્રાહ્મણનો જાણો સત્પર,
 કહ્યું કોઈનું કાન ધર્યું નહિ ખુન કબુલ કીધું તજી ડર.
 સિજ ફાંસીની થઈ ને સદરથી મંજુરી આવી આખર,
 તેજ સવારે પુત્ર સગાંને મળ્યો કાળજી કરી વજ્જર.
 કે ગિરધર છે બચકાર અતિ અનીતી કેરાં તોફાનો—જેમ. ૪

દિકરોને મળતી વખતનો દેખાવ.

(સિતાજીના મહીનાની રાહ.)

બયભીત અતીશય હેદાસ, ચિતાવત ચિત છે;
 તેમાં બડકે બળતી આગ, જ્વાળાએ સહીત છે.
 તોય કઠિણ કરીને મંત, મળ્યો નીજ પુત્રને;
 કરતો સગાને નેત્રની સાન, નેજો ધરે સુત્રને.
 મારા લાડકવાયા લાલ, ખુશી રેજે રોજ તું;
 એમ કહીને નેજ રહ્યો મૂખ, કહે કરજે મોજ તું.

સુત મુખપર ફેરવ્યો હાથ, વળી માથા ઉપરે;
 પ્રીતે બીડી રદ્યની સાથ, ગાલે ચુંખન કરે.
 ભણીગણીને પ્યારા પુત્ર, ડાવો થજે મંતથી;
 પુછે સુત ક્યારે આવજા ઘેર, છુટીને બંધનથી.
 સુણી બાળક કેરા બોલ, રદ્ય લાગ્યું ફાટવા;
 ધરી અસાધારણ ધીર, લાગ્યો સમજવવા.
 બીજી આડી કાડીને વાત, ચુકાગ્યો પ્રશ્નને;
 કેમ પ્રાણઘાતક સાચી પેર, શકે કહી ઇજ્જતને.
 જમપુરીમાં જોજો ત્રાસ, સહેછે પ્રાણીઓ;
 તેથી શુકલને જીવે અધીક, તે વેળા જાણિયો.
 પછી વેવઢને કેતાં જીભ, વળગે તેની તાળવે;
 દુખદરિયામાં ડબકાં ખાય, વળી ધૈર્ય જાળવે.
 જોઈ શુકલ અંતરનો સંતાપ, વેવાઈની આંખમાં;
 પાણી આંખમાં તે લુછતો કેય, રાખિશ સુત પાંખમાં.
 ભલામણ દેતો શુકલ જણાય, ઉભો જાણે શોકની;
 ખરી મુરતી ઉભી હોય, આરસની જ્યમ બની.
 નિરૂપાએ બનીને દિદાસ, વેવઈ સુત બે જણે;
 છોડ્યું બય દુખદાયક સ્થાન, જવા ઘેર નીજ તણે.
 યયો વખત શિક્ષાનો ત્યાંય, ચલાવ્યો રાંકને;
 એથી ટોપી મુખપર ટુર્ત, ઢાંકી તેની આંખને. ૬૨

જનરકર્મનો ધિક્કારથી ત્યાગ.

છપ્પ.

સંવત ઓગણિ ઉપર, સાલ સાડવિશનું પ્રમાણે,

માસ બાદ્રપદ શુકલ, પક્ષ તિથિ ષષ્ઠી જાણો;
 મંગળવાર, પ્રભાત, સમય પ્રાહ્મણ કાંસિયે,
 ચડ્યો ઝિના ખુન સાર, નઠારું થયું ત્રાસિયે.
 સુત બાર વર્ષનો તેહનો, જોઈ દયા ઉપજે ધણી;
 કે ગિરધર તનમનથી તમે, તજો અનીતી પાપણી. ૯૩
 અનિતી કર્મે જુઓ, કહેર કેવો વરતાઓ;
 તણ માણસનો કાળ, દયા ઉપજે ત્યમ આઓ;
 ગોરી પ્રાહ્મણ તણી, ગર્ભવાળી વણ મોતે;
 મુંઝાઈ મરતાં પ્રાણ, ગયા બેના દુખ જોતે;
 ધણી ત્રીજો અતિ ભુંડી રિતે, મુઓ સુણિ અંતર દુઃખે;
 કે ગિરધર નરનારી નહી, રિજો અનીતીને સુખે. ૯૪
 અનિતી ઉપર હેત, કદી કરશે નહી ભુલે,
 નિંદા જગમાં થાય, ડાગ લાગે શુભ કુળે;
 અનિતી કર્મે કોપ, થાય કરતાનો મોટો,
 તન ધન ધર પરિવાર, સર્વનો આવે ટોટો;
 તન ધનના બળની હિમ્મતે, કદી અનીતી રાખશે,
 કે ગિરધર હિમ્મત હારિને, નકં વ્યથા અહિ ચાખશે. ૯૫
 આ પ્રાહ્મણની નાર, યાર તેનો જોરાવર,
 હતો તેમ ધનવાન, માન ભોગવતો સુંદર;
 તે પણ પ્યારી તણી, મદદ કરિ શક્યો નહિ કંઈ,
 જે પ્યારી વાસતે, લક્ષ રૂપિયા દેતે દઈ;
 વળી જીવતાં સુધી તેહનો, ગુલાંમ થઈ રેતે સદા,
 કે ગિરધર ઉગારત ઘાતથી, જે તેની પ્યારી પ્રેમદા. ૯૬

ખ્યારી મહાનું આપ, હતો કારણ સહ રીતે,
 મોટી હસા ખેય, ખેટી તે સમજી ચીતે;
 પસતાયો પરિપુર્ણ, દિલે કુખ પામ્યો ભારી;
 આમ તેમ દઈ ધન, ભમ્યો ગતિ આનનિ ધારી;
 જન એવા કુરમતિ કુષ્ટનું, કાળજ વળ પ્રમાણવું,
 કે ગિરધર નરનારી મને, અનિતી કર્મ નવ આણવું ૯૭
 એક અનીતી થકી, અન્ય નીચાં કર્મને,
 કરવાનું મન થાય, તજી રૂડા ધર્મને;
 અતિ પાપે મતિ નાશ, મતિ નાશ પ્રાણીનો,
 નફી થાએ નાશ, દાખલો આ કહાણીનો;
 નર નારી બે મળીને કરે, કર્મ અનીતી એમછે,
 કદિ નારી કહી પેલી મરે, પછી મરે નર નેમછે. ૯૮
 અનીતીના કરનાર, ઠરે નહિ સુખ શૈયામા,
 પંચામૃત પકવાન, જમી ન ઠરે હૈયામાં;
 અનીતીના કરનાર, ધરે વિધ વીધની ભાંતી,
 પરછાંએ પણ ડરે, વદનની ખોએ કાંતી;
 સુખ અસત્ય બાષણ બોલશે, કરશે ચોરી શાહચર્ધ,
 કે ગિરધર અનીતી સાપણી, ડસી પ્રાણ લેશે સહી. ૯૯
 અનીતી કર્મે જાય, શરમ સજ્જનની સારી,
 સત્કર્મે ન કરાય, થાય તનધનની ખારી;
 અનિતી કુંદે કુંસે, કદી ભુપતી અતિ ભારી,
 આપ મરેને દેશ, દિશા બહુ થાય નઠારી;
 ઇતિહાસ રોમ કેરા વિશે, ટારકવીન નૃપતી તણી,
 કુળ સહિત અનિતી કર્મથી, ગિરધર ખ્યારી થઇ બહાણી. ૧૦૦

રાજ્ય કર્તાને વિનતી.

શાર્દૂલ વિક્રિડિત વૃત.

રાજ્યે નિજ ધર્મ જાણિ કરવું, ત્યાએ પ્રજા પાલન,
નીતી ધર્મ પળાવવા સઉ કને, ધારા કરી સ્થાપન;
લક્ષ્મી સ્ત્રી ત્વમ માલને મિલકતો, કોઇનિ બીજો હરે,
તેને શાસન યોગ્ય થાય સમજે, જેથી અધર્મો ડરે. ૧૦૧

જૂગારી જન ડંડ પાત્ર સમજા, લેખાય ધારા થકી;
તેનું કારણ ચોરિના નવ બને, દોષો પ્રજામાં નકી;
દૂરંદેશિ યથા ઘટે ધણિ જગે, પેલી બ્યબીચારના,
કૂકર્મો અટકાવવા સમજીને, દોષો ગુન્હેગારના. ૧૦૨

નારીકે નર જે કરે અનિતિ તે, પામે સિજા પાધરી,
એવા કાનુનની ધણી જરૂર છે, આદેશ મધ્યે ખરી;
આપે લક્ષ કદી હકિકત પરે, અધ્યક્ષ ધ્વનિસાક્ષના,
તો જરૂરીનિ ખુવારીને મનુષ્યની, ધાત્તે બને નાકદા. ૧૦૩

વાંચો સાંભળીને વિચાર કરશે, આ વાતનો સંજ્ઞનો;
તો તેઓ બ્યબીચારનો મન થકી, ધિક્કાર કર્ષે ધણો;
કાંકે અલ્પ મત્રાનિ આશ ધરીને, વીનાશ સંસારનો;
ડાયા તો નવ હમજશે સમજીને, સંકેત વિસ્તારનો. ૧૦૪

